

Надія В. Белікова, Ольга Ю. Іванова
**ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ САМОДОСТАТНОСТІ РЕГІОНІВ
В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ**

У статті розглянуто проблеми створення стимулів для розвитку регіонів на основі їх фінансової самодостатності. Запропоновано методичний підхід до оцінювання впливу структурної динаміки регіонального розвитку на формування умов для сталого розвитку на самодостатній основі. Підхід передбачає побудову мультиплікативної моделі впливу факторів на зміни результуючого показника економічного розвитку регіону (ВРП) та оцінювання впливу нерівномірності структурної динаміки співвідношення якісних та кількісних факторів на ВРП. Науково-практична цінність підходу міститься у виявленні проблемних регіонів, які знижують ефективність функціонування національної економічної системи та мають слабкий потенціал для саморозвитку.

Ключові слова: валовий регіональний продукт (ВРП); саморозвиток; економічні реформи; фінансова самодостатність; багатфакторна мультиплікативна модель; регіональний розвиток.

Форм. 2. Рис. 1. Табл. 1. Літ. 19.

Надежда В. Беликова, Ольга Ю. Иванова
**ФОРМИРОВАНИЕ ФИНАНСОВОЙ САМОДОСТАТОЧНОСТИ
РЕГИОНОВ В КОНТЕКСТЕ РЕАЛИЗАЦИИ
ЭКОНОМИЧЕСКИХ РЕФОРМ**

В статье рассмотрены проблемы создания стимулов для развития регионов на основе их финансовой самодостаточности. Предложен методический подход к оценке влияния структурной динамики регионального развития на формирование условий для устойчивого развития на самодостаточной основе. Подход предполагает построение мультипликативной модели влияния факторов на изменение результирующего показателя экономического развития региона (ВРП) и оценку влияния неравномерности структурной динамики соотношения качественных и количественных факторов на ВРП. Научно-практическая ценность подхода заключается в выявлении проблемных регионов, которые снижают эффективность функционирования национальной экономической системы и имеют слабый потенциал для саморазвития.

Ключевые слова: валовой региональный продукт (ВРП); саморазвитие; экономические реформы; финансовая самодостаточность; многофакторная мультипликативная модель; региональное развитие.

Nadia V. Bielikova¹, Olga Y. Ivanova²
**FORMATION OF REGIONS FINANCIAL SELF-SUFFICIENCY
IN THE CONTEXT OF ECONOMIC REFORMS IMPLEMENTATION**

The article considers the problem of creating incentives for the development of regions based on their financial self-sufficiency. The methodical approach to assessing the impact of structural dynamics of regional development on the establishment of conditions for sustainable development on a self-sufficiency basis is offered. This approach involves the construction of a multiplicative model of influence factors on the change in the result indicator of regional economic development (GRP) and assessment of the influence of non-uniformity of structural dynamics of the ratio of qualitative and quantitative factors on GRP. Scientific and practical value of the approach is to

¹ Scientific and Research Centre for Industrial Problems of the Development of National Academy of Sciences of Ukraine, Kharkiv, Ukraine.

² Scientific and Research Centre for Industrial Problems of the Development of National Academy of Sciences of Ukraine, Kharkiv, Ukraine.

identify problematic regions, which reduce the efficiency of national economic system functioning and have weak capacity for self-development.

Keywords: gross regional product (GRP); self-development; economic reform; financial self-sufficiency; multivariate multiplicative model; regional development.

Постановка проблеми. Існування динамічних соціально-економічних систем підпорядковане певним закономірностям, однією з яких є можливість здійснення цілеспрямованих перетворень з метою покращення їх стану. Такими перетвореннями, спрямованими на поліпшення функціонування окремих компонент моделі економіки країни та її регіонів, можна вважати економічні реформи. В Україні було декілька етапів економічних реформ, які відрізнялися різною глибиною та результатами трансформаційних процесів. Але на всіх етапах було допущено ряд стратегічних помилок, які не дозволили сформувати умови для саморозвитку та фінансової самодостатності регіонів України. У 2014 р. розпочався новий етап реформ, метою якого є створення засад для прискорення соціально-економічного розвитку країни та її регіонів, а також адаптації моделі економіки країни до вимог євроінтеграції. Актуальними проблемами сьогодення в досягненні національної конкурентоспроможності є зміцнення рівня соціально-економічного розвитку регіонів, серед яких особливої уваги заслуговує досягнення їх фінансової самодостатності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми удосконалення методології теорії реформ досліджені в роботах В. Полтеровича [14], Дж. Стігліца [16]. Узагальнення зарубіжного досвіду здійснення ринкових реформ та оцінка їх результативності представлена в працях Р. Герасимової [4], М. Лазарчука [12]. Окремі аспекти проведення економічних реформ в галузях господарства країни висвітлено в роботах К. Бліщук [1], О. Гурнак [7], А. Колодія [11], О. Петриненко [13]. Проблеми регіонального розвитку в контексті реалізації реформ висвітлює В. Томарева-Патлахова [17]. Слід також відзначити новостворені Інтернет-платформи, де відбуваються презентації та обговорення реформаторських проектів [6]. Питанням фінансового забезпечення розвитку регіонів значна увага приділяється в працях І. Вахович [2], Г. Возняк [3], З. Герасимчук [5], Т. Уманець [18], О. Шевченко [19] тощо.

Невирішені частини проблеми. Соціально-економічні показники розвитку регіонів України свідчать про наявність низки проблем: нераціональне перерозподіл функцій управління між центральними і регіональними органами влади; недостатність фінансового забезпечення делегованих функцій і низька якість послуг, які надаються на місцевому рівні; відсутність достатньої прозорості розподілу міжбюджетних трансфертів, корупційні чинники; недостатність контролю на місцях за використанням бюджетних коштів; відсутність ефективних механізмів стимулювання саморозвитку регіонів на основі фінансової самодостатності.

Незважаючи на велику кількість публікацій, невирішеними залишаються проблеми обґрунтування концепції економічних реформ, спрямованих на формування фінансової самодостатності регіонів країни. З цієї точки зору потребує розробки підхід до оцінювання впливу факторів на результуючий

показник економічного розвитку регіонів з метою визначення перспективних напрямів реформ, що забезпечать підвищення рівня фінансової самодостатності регіонів.

Метою дослідження є обґрунтування методичного підходу до впливу структурної динаміки регіонального розвитку на формування умов для сталого соціально-економічного розвитку на самодостатній основі, спрямованого на виявлення проблемних регіонів, які знижують ефективність функціонування національної економічної системи та мають слабкий потенціал саморозвитку.

Основні результати дослідження. Самодостатність регіонального розвитку відображає спроможність регіону ефективно використовувати свій стратегічний потенціал, здатність обходитися власними можливостями, що має значущість в умовах дефіциту бюджетних коштів та дає можливість регіону зменшити, а можливо й зовсім відмовитися від значної долі міжбюджетних трансфертів.

Як зазначають Т. Уманець та Л. Шаталова, «регіональна політика повинна розглядатись як усвідомлена діяльність органів влади, що спрямована на забезпечення його економічної самодостатності за рахунок підвищення ефективності використання ресурсної бази територій ... подолання територіальних диспропорцій» [18].

Фінансова самодостатність передбачає можливість вирішення фінансових питань громади за рахунок ефективного використання наявних фінансових ресурсів: формування та використання коштів місцевих бюджетів, формування підприємств комунальної власності, залучення додаткових фінансових ресурсів [19].

Напрями реформ в межах забезпечення фінансової самодостатності регіонів України лежать в площині реформування податково-бюджетних відносин між центром і регіонами: фінансове забезпечення делегованих функцій, децентралізація фінансових ресурсів, поступовий перехід на принципи фіскального федералізму, стимулювання пріоритетних напрямків на регіональному рівні, мінімізації нераціональних фінансових потоків між бюджетами різних рівнів, збільшення питомої ваги податкових надходжень при відповідному зниженні частки трансфертів, перенесення акцентів у формуванні дохідної частини бюджету із закріплених податків на місцеві, розмір і структура міжбюджетних трансфертів повинні базуватися на рівні соціально-економічного розвитку регіонів.

Обґрунтування стратегії економічних реформ, спрямованих на формування фінансової самодостатності регіонів, має базуватися на нових теоретико-методологічних підходах до оцінювання впливу реформ на структурні зрушення в економіці. В світовій науковій літературі питання структурних зрушень в національних економіках розглядалися в рамках теорій динамічної рівноваги; кейнсіанських та неокласичних теорій економічного зростання; теорій циклічного розвитку економіки; неінституціональних теорій.

Разом з тим, як свідчить практика економічних реформ в Україні, проблеми комплексної оцінки впливу економічних реформ на процеси структурної перебудови національної економіки та економіки регіонів ускладнюються

уповільненням нарощування її виробничого потенціалу під впливом зовнішніх чинників та зниженням фінансової самодостатності регіонів.

Отже, доцільно передбачати такі економічні реформи, що призведуть до підвищення рівня сумісності траєкторій динаміки галузевих структур економіки країни та її регіонів із загальносвітовими траєкторіями (рис. 1).

Рис. 1. Схема забезпечення сумісності стратегічних програм структурної перебудови та економічних реформ, спрямованих на формування фінансової самодостатності регіонів України, авторська розробка

Форсайт-прогнози розвитку світової економіки свідчать про неухильне зростання питомої ваги високотехнологічних галузей, які спеціалізуються на виробництві товарів та послуг з високим рівнем доданої вартості. Наукові дослідження структурних зрушень, що вже відбулися під вплив реформ, проведених у трансформаційному періоді в Україні, показали, що структурна динаміка моделей економік країни та окремих її регіонів не відповідає траєкторіям структурної динаміки розвитку світової економіки.

Реформи трансформаційного періоду започаткували зміни трендів структурної динаміки моделі економіки України в таких аспектах:

- інституціональному (роздержавлення, зміна форм власності та організаційно-правових форм господарювання),
- масштабному (формування секторів малого, середнього, великого бізнесу),
- галузевому (розвиток або деградація окремих видів економічної діяльності),
- регіональному (конвергенція або дивергенція соціально-економічного розвитку регіонів, посилення впливу факторів формування депресивних територій).

Феномен змін траєкторій структурної динаміки моделі економіки України ідентифікується на основі дослідження динаміки показників, що характеризують питому вагу окремих регіонів та виробництв, а також сукупностей суб'єктів господарювання, об'єднаних за ознаками: форми власності, масштаби господарської діяльності в загальних обсягах ВВП країни, виробленої продукції, чисельності зайнятих, інвестицій.

Розглядаючи структурну стратегію і політику довгострокового розвитку економіки України та її регіонів, слід враховувати думки провідних вчених, які вважають, що технологічна відсталість України від розвинених країн світу призводить до політичної та економічної залежності, які будуть тільки посилюватися через нееквівалентний зовнішньоторговельний обмін [10].

Таким чином, підвищення ефективності процесів реформування економічної моделі України та її регіонів з метою подолання технологічної відсталості вимагає:

- дотримання принципів спряженості науково обґрунтованих стратегічних програм структурної перебудови і програми економічних реформ;
- моніторингу структурної динаміки і своєчасного виявлення негативних тенденцій структурної динаміки, а також їх попередження шляхом внесення корективів у програму реформ.

Виконання наведених умов потребує розробки методичного підходу до оцінювання впливу нерівномірної структурної динаміки співвідношень якісних і кількісних показників розвитку соціально-економічних систем регіонального й національного рівнів на кінцеві результати їх функціонування. Проведені дослідження показали, що важливо не тільки оцінити кінцеві результати реалізації економічних реформ, а й виявити закономірності внутрішньої взаємодії різних факторів, що впливають на формування кількісних оцінок цього результату. Такий підхід має забезпечити ідентифікацію відмінностей трендів структурної динаміки та факторів, що на неї впливають на регіональному та національному рівнях. Використовувати таку інформацію доцільно на стадії розробки альтернативних програм реформ та структурної перебудови; в процесі моніторингу реалізації реформ, коли необхідно визначити напрями корегування програм з метою забезпечення ефективного розвитку України та її регіонів.

В основу розробленого методичного підходу покладено такі основні принципи:

1. Принцип цілісності соціально-економічної системи України та її регіонів, що складаються з множини елементів, які знаходяться у відносинах й взаємозв'язках один з одним. Реформи, забезпечуючи зміни, що відбуваються в елементах системи, формують тренди структурної динаміки соціально-економічної системи. Отже, реформи, що генерують зміни в соціально-економічній системі, слід розглядати як феномен трендоутворення структурної динаміки розвитку цієї системи.

2. Принцип ієрархічності соціально-економічної системи України, який дозволяє кожен елемент системи більшого масштабу розглядати в якості системи нижчого рівня. За цим принципом у соціально-економічній системі України для галузево-територіальних органів виділено 4 рівня ієрархії.

Базовим елементом є підприємства, на рівні яких в ході реалізації реформ відбуваються первинні зміни в елементах, відносинах та взаємозв'язках системи. Ці зміни в комплексі мають призвести до змін трендів структурної динаміки в економіці регіону країни.

На рівні кожного регіону країни на основі базових елементів, що здійснюють різні види економічної діяльності, формуються певні соціально-економічні підсистеми за базовими ознаками – вид економічної діяльності та місце розташування (реєстрації).

3. Принцип зумовленості формування трендів структурної динаміки економіки країни та її регіонів поведінкою її регіонально-галузевих підсистем та особливостями відносин між ними. Узагальнення досвіду реформування економіки країн Східної Європи показало, що реформи з децентралізації управління, передача на рівень регіонів частини повноважень й посилення самодостатності дозволяє сформувати позитивні зміни траєкторій структурної динаміки. Г. Возняк серед переваги бюджетної децентралізації відзначає «забезпечення фінансової самодостатності органів місцевого самоврядування в прийнятті рішень» [3].

4. Принцип спеціалізації моделі аналізу трендів структурної динаміки економіки України та її регіонів. Складність аналізу моделі економіки України та її регіонів обумовлює необхідність застосування комплексу моделей для аналізу впливу реформ на формування трендів структурної динаміки. Кожна з цих моделей може описати лише окремі аспекти структурної перебудови економіки регіонів та країни в цілому, тому для аналізу трендів структурної динаміки соціально-економічного розвитку України та її регіонів доцільно використовувати комплекс моделей. Кінцевий результат реалізації реформ на регіональному рівні відображається змінами ВРП. Ці зміни формуються під впливом багатьох факторів. Проведені дослідження показали, що адекватну оцінку впливу факторів на результуючий показник соціально-економічного розвитку систем з внутрішньою структурою дають методи факторного індексного аналізу [8; 10].

Суб'єктивні чинники гальмування структурної перебудови і, як наслідок, закріплення технологічної відсталості на рівні регіонів й країни в цілому, як правило, генерувалися в ході реалізації економічних реформ, що здійснювалися протягом трансформаційного періоду без попереднього наукового обґрунтування стратегій та програм реформ.

Використання методу факторного індексного аналізу потребує розробки багатофакторної мультиплікативної моделі, що відображає наявні детерміновані функціональні залежності між результуючим показником та факторами впливу на його зміни в системах зі складною внутрішньою структурою. Відповідно до наведених вище принципів, економіка України та її регіонів належить до систем такого типу.

Багатофакторна мультиплікативна модель в загальному вигляді являє собою добуток факторів, які відібрано для дослідження:

$$Y = \prod_{j=1}^k x_j, \quad (1)$$

де Y – результуючий показник реалізації реформи на рівні регіонів (ВРП); x_j – фактор, що впливає на кінцеві результати реалізації реформи, ($j = 1, \dots, k$). Розрахунок впливу змін кожного з факторів на зміни результуючого показника здійснюється з урахуванням їх значень за звітній та базовий періоди.

Таким чином, завдання побудови моделей оцінки впливу реформи на структурну динаміку економіки України та її регіонів полягає в наступному:

- на базі наявної статистичної інформації виявити зміни результуючого показника, що формуються під впливом досліджуваних факторів за кожним регіоном окремо та системою регіонів в цілому;
- визначити вплив цих змін на кожен окремих регіон, а в межах регіонів – за видами економічної діяльності;
- ідентифікувати регіони, а також галузі (види економічної діяльності), динаміка розвитку яких стримувала покращення результуючого показника в цілому по країні та гальмували позитивні структурні зрушення в процесі реалізації реформ;
- оцінити міжрегіональні та міжгалузеві (за видами економічної діяльності в межах кожного окремого регіону) структурні зрушення та визначити їх вплив на структурну динаміку економіки України.

Виходячи з поставлених завдань, в процесі проведених досліджень була розроблена наступна мультиплікативна модель:

$$ВРП_i = \frac{ВРП_i}{ІНВ_i} \times \frac{ІНВ_i}{Ч_{з_i}} \times Ч_{з_i}, \quad (2)$$

де $ВРП_i$ – валовий регіональний продукт i -го регіону, млн грн; $ІНВ_i$ – капітальні інвестиції (до 2010 р. – інвестиції в основний капітал), млн грн; $Ч_{з_i}$ – чисельність зайнятих в економіці i -го регіону, тис. осіб.

Фактор 1 моделі – $\frac{ВРП_i}{ІНВ_i}$ – визначає співвідношення між ВРП і капітальними інвестиціями в економіку регіону та характеризує вагомість кожної грошової одиниці, інвестованої в розвиток економіки регіону з точки зору нарощування ВРП.

Фактор 2 моделі – $\frac{ІНВ_i}{Ч_{з_i}}$ – оцінює обсяг інвестицій, що припадає на кожну зайняту в економіці регіону особу, тобто характеризує інвестиційну активність регіону. Позитивні впливи цього фактору на ВРП також мають відбуватися внаслідок реформування економіки України та її регіонів.

Фактор 3 моделі – $Ч_{з_i}$ – чисельність осіб, зайнятих в економіці регіону, що характеризує, з одного боку, його трудовий потенціал (наявність робочої сили), а з іншого – кількість робочих місць у регіоні, від якої залежить рівень безробіття. Очевидно, що створення нових й збереження функціонуючих робочих місць, нарощування трудового потенціалу регіонів, поліпшення його якості є одним з ключових завдань реформування економіки країни.

Вибір даних факторів обумовлений їх безпосереднім впливом на формування потенціалу саморозвитку регіонів України на основі їх фінансової самодостатності. Так, раціональне використання стратегічного потенціалу регіону

на основі формування конкурентних переваг сприяє залученню інвестицій, що пов'язані зі зміцненням самодостатності. Належна якість природних, трудових ресурсів, розвинений інноваційний потенціал, інфраструктура, відкритість та ефективність державної влади тощо створюють умови для залучення інвестицій, які, в свою чергу, сприяють зміцненню самодостатності регіонального розвитку.

Стимулювання самодостатності розвитку регіонів потребує спрямування державної політики регіонального розвитку на забезпечення регіонів висококваліфікованими кадрами; розвитку інтелектуального капіталу; налагодження конструктивного співробітництва між навчальними закладами, науково-дослідними установами і підприємствами регіонів; стимулювання розвитку соціального партнерства; підвищення рівня інноваційної та інвестиційної спроможності регіонів; формування сприятливого інвестиційного клімату; проведення реформ дерегулювання економіки; розвиток приватно-державного партнерства тощо.

У процесі реалізації реформ особливості структурної динаміки соціально-економічного розвитку регіонів України роблять свій внесок у формування синергетичного ефекту від міжрегіональних структурних зрушень. Визначення вагомості цих складових має суттєве практичне значення для формування стратегії реалізації реформ в Україні. Оцінювання внеску кожного регіону країни в формування розбіжностей між системними та сумарними змінами ВРП, визначення чинників, що породжують ці розбіжності, дозволить попередити можливі негативні наслідки реалізації реформ ще на етапі розробки їх стратегії.

Розрахунки за моделлю (2) надали можливість отримати такі результати (табл. 1).

Таким чином, у 2010–2013 рр. динаміка фактору 1 – співвідношення між ВРП та інвестиціями – негативно впливала на зміни ВРП у 12 регіонах країни (44,4% від загальної кількості). Найбільш вагомий негативний вплив динаміки співвідношення між ВРП та інвестиціями мав місце у 2010–2013 рр. у Донецькій, Луганській, Київській областях та АР Крим.

Вплив динаміки фактору 2, що характеризує інвестиційну активність регіонів України відносно зміни ВРП у 2010–2013 рр., можна охарактеризувати в цілому як позитивний.

Визначено лише один регіон (Запорізька область), де сформувалися негативні тенденції динаміки інвестиційної активності. Це свідчить про збільшення ВРП під впливом позитивної динаміки обсягу інвестицій, що припадає на одну зайняту особу в економіці регіону в цілому по Україні. Збільшення ВРП, що відбулося під впливом цього фактору, коливалося від 112141,55 млн грн в Донецькій області до 702,49 млн грн в Івано-Франківській.

Вплив динаміки фактору 3 – чисельності зайнятих в економіці регіонів до зміни ВРП – в досліджуваному періоді – був переважно негативним. Негативні тренди скорочення чисельності зайнятих економіці регіонів мали наслідком зменшення ВРП в регіонах – від 98,60 млн грн в Миколаївській області до 1014,36 млн грн в Донецькій.

Таблиця 1. Модель впливу факторів на приріст ВРП у 2010–2013 рр.,
млн грн*

Регіон	Δ ВРП	Зміни ВРП			Перевірка розрахунків (фактор 1+ фактор 2 + фактор 3 = Δ ВРП)
		Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3	
АР Крим	13967,00	-25944,08	39678,06	233,02	13967,00
Вінницька	12602,00	-4465,92	16717,98	349,94	12602,00
Волинська	6193,00	-6545,68	12336,02	402,65	6193,00
Дніпропетровська	36769,00	-1464,45	39054,44	-820,99	36769,00
Донецька	35940,00	-75187,19	112141,55	-1014,36	35940,00
Житомирська	6933,00	-2331,32	9531,93	-267,61	6933,00
Закарпатська	6101,00	3041,20	2789,38	270,42	6101,00
Запорізька	11616,00	17652,92	-5840,24	-196,68	11616,00
Івано-Франківська	12750,00	10798,32	702,49	1249,20	12750,00
Київська	23978,00	-13179,34	37127,68	29,66	23978,00
Кіровоградська	9564,00	1396,48	8065,26	102,27	9564,00
Луганська	9567,00	-36595,09	46328,03	-165,95	9567,00
Львівська	21674,00	17017,89	4352,26	303,86	21674,00
Миколаївська	7975,00	4781,81	3291,79	-98,60	7975,00
Одеська	15882,00	3980,52	10869,82	1031,65	15882,00
Полтавська	14173,00	-8694,37	22626,95	240,41	14173,00
Рівненська	6122,00	-1257,35	6594,01	785,34	6122,00
Сумська	8432,00	3966,05	3768,78	697,17	8432,00
Тернопільська	5359,00	370,98	4645,75	342,27	5359,00
Харківська	20022,00	10061,64	9161,78	798,58	20022,00
Херсонська	5118,00	3181,53	2211,80	-275,33	5118,00
Хмельницька	8330,00	4094,50	4450,55	-215,06	8330,00
Черкаська	10733,00	6137,44	4706,36	-110,80	10733,00
Чернівецька	3865,00	738,78	2888,23	237,99	3865,00
Чернігівська	7229,00	-1324,47	8790,82	-237,35	7229,00
Київ	115913,00	55174,73	57153,48	3584,79	115913,00
Севастополь	3281,00	-928,59	4312,65	-103,06	3281,00
Підсумок	440088,00	-35523,05	468457,62	7153,43	440088,00
По системі регіонів	440088,00	-10361,62	443093,96	7355,66	440088,00

* розраховано на основі [15].

Висновки. Результати проведеного аналізу впливу динаміки факторів на зміни ВРП свідчать про різноспрямовану дію реформ на процеси генерації позитивних зрушень в формуванні чинників зростання як факторів, так і результуючого показника – ВРП регіонів країни. Крім того, виявлено ряд проблемних регіонів, де за більшістю проаналізованих факторів ідентифіковано негативний вплив на зміни ВРП.

Така ситуація вимагає проведення економічних реформ, спрямованих на формування фінансової самодостатності регіонів України. Особливої уваги потребують регіони, де визначено негативний вплив двох факторів на формування ВРП: Запорізька, Донецька, Дніпропетровська, Чернігівська області.

Інструментарій регіонального саморозвитку на основі самодостатності має буди уніфікованим для всі регіонів, однак параметри цих інструментів

залежатимуть від податкового, бюджетного, людського та інших потенціалів регіонів. Основні напрями зміцнення фінансової самодостатності регіонів України лежать в площині реформування податково-бюджетних відносин між центром та регіонами, а саме: фінансова децентралізація, поступовий перехід на принципи фіскального федералізму, стимулювання активності органів місцевого самоврядування щодо розвитку фінансової самодостатності тощо.

Перспективи подальших розробок. Подальші дослідження у сфері планування та реалізації економічних реформ, спрямованих на формування фінансової самодостатності регіонів країни, мають бути зосереджені на формуванні ефективного механізму обрання пріоритетних напрямів реформ в проблемних регіонах, динаміка соціально-економічного розвитку яких негативно впливає на формування тенденцій економічного зростання країни в цілому.

1. *Бліщук К.М., Третьак Г.С.* Проблеми реалізації економічних реформ в Україні // Ефективність державного управління.– 2012.– Вип. 33. – С. 286–293.
2. *Вахович І.М.* Фінансова політика сталого розвитку регіону: методологія формування та механізм реалізації: Монографія. – Луцьк: Надстир'я, 2007. – 496 с.
3. *Возняк Г.В.* Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико-методологічні аспекти // Проблеми економіки.– 2015.– №2. – С. 253–257.
4. *Герасимова Р.Г.* Сравнительный анализ экономического развития и рыночных реформ в странах с переходной экономикой в 1990–2009 годы. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 182 с.
5. *Герасимчук З.В., Кондіус І.С.* Теоретичні та прикладні засади прогнозування стійкого розвитку регіону: Монографія. – Луцьк: Надстир'я, 2010. – 412 с.
6. Громадська ініціатива «Реанімаційний пакет реформ» // grg.org.ua.
7. *Гурнак О.В.* Податкові реформи в контексті соціально-економічного розвитку // Бізнес Інформ.– 2012.– №5. – С. 198–200.
8. Детерминированный факторный анализ // www.dist-cons.ru.
9. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця. – К.: Фенікс, 2003. – 1008 с.
10. Интенсификация и повышение эффективности производства (на примере машиностроения) / А.Н. Золотарев, И.Н. Волик, В.И. Потрошков, Д.У. Бикулова, Г.В. Чернышев. – К.: Наукова думка, 1988. – 202 с.
11. *Колодій А.В., Східницька Г.В.* Економічний стан реформованих сільськогосподарських підприємств Львівської області та перспективи їх розвитку // Сталій розвиток економіки.– 2013.– №3. – С. 179–183.
12. *Лазарчук М.О.* Соціально-економічні реформи в Китаї: генезис та чинники // Вісник Міжнародного слов'янського університету.– Серія: Економічні науки.– 2013.– Т. 16, №1–2. – С. 117–124.
13. *Петриненко О.А.* Економічні реформи, реструктуризації, трансформації: інституціональна компліментарність // Агроінком.– 2013.– №4–6. – С. 73–81.
14. *Полтерович В.М.* Элементы теории реформ. – М.: Экономика, 2007. – 447 с.
15. Регіони України 2014: Статистичний збірник / За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Державна служба статистики України, 2014. – Ч. II. – 408 с.
16. *Стиглиц Дж.* Куда ведут реформы? // Вопросы экономики.– 1999.– №7 // do.gendocs.ru.
17. *Томарева-Патлахова В.В.* Моделі регіонального розвитку в контексті економічних реформ // Держава та регіони.– Серія: Економіка та підприємництво.– 2013.– №1. – С. 76–80.
18. *Уманець Т.В., Шаталова Л.С.* Передумови формування механізму забезпечення економічної самодостатності регіону // Бізнес Інформ.– 2015.– №2. – С. 92–96.
19. *Шевченко О.В.* Фінансова самодостатність територій як пріоритет державної регіональної політики в Україні // Стратегічні пріоритети.– 2008.– №3. – С. 149–156.

Стаття надійшла до редакції 6.10.2015.